

Avtalsbilaga 4

Slutrapport för projekt inom Miljömiljarden, Stockholm stad

Diarienummer för ursprunglig ansökan: Dnr 458-4650/2004

Projektets nummer och namn: Nr 81, Sortera Mera!

Datum för slutrapporten: 2007-07-31

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	3
1 Inledning	4
1.1 Beskrivning och syfte	4
1.2 Bakgrund och utgångsläge.....	4
2 Mål och resultat.....	5
2.1 Projekt mål och deras uppfyllelse.....	5
2.2 Projektets resultat i relation till målen i Stockholms miljöprogram	8
2.3 Projektets pådrivande roll	9
2.4 Tekniska lösningar.....	9
2.5 Attityd- och beteendeförändringar.....	9
2.6 Ej uppnådda mål	10
3 Projektekonomi.....	11
3.1 Bidrag och kostnader.....	11
3.2 Besparingspotential	11
3.3 Löpande kostnader.....	11
4 Arbetssätt	12
4.1 Projektorganisation	12
4.2 Samarbete mellan aktörer.....	12
4.3 Kvalitetssäkring.....	13
4.4 Kunskapsspridning.....	14
5 Erfarenheter.....	17
5.1 Samlade erfarenheter och slutsatser.....	17
5.2 Framgångsfaktorer	18
5.3 Förvaltning av det genomförda projektet	19
5.4 Projektdokumentation och styrning.....	19
5.5 Följdåtgärder	19
5.6 Projektets replikerbarhet.....	19
6 Kontaktuppgifter	20
7 Bilagor	21
Bilaga 1 – Sammanfattat omdöme	22

Sammanfattning

Genom projektet Sortera Mera! har hushållens miljöpåverkan bidragit med minskade utsläpp av växthusgaser motsvarande 33 ton koldioxid per år. Arbetet i projektet har bedrivits i 10 stadsdelsnämnder och projektets utgångspunkt har bland annat varit stadsdelsnämndernas och f.d. renhållningsnämndens uppdrag att öka den fastighetsnära källsorteringen i staden.

Projektets informationsinsatser har omfattat 77 fastigheter med 4 300 hushåll, samt 23 interna verksamheter. I mer än hälften av projektfastigheterna har insatserna inneburit att utveckla målgruppsanpassade metoder och verktyg för en fungerande källsortering. I dessa fastigheter hade vid projektavslut ca 80 % en fungerande källsortering att jämföra med obefintlig vid projektstart. Kunskapsspridning har skett genom att projektet deltagit vid olika evenemang inom staden och information beräknas därigenom ha nått omkring 5 200 personer.

Att införa och bibehålla en fungerande källsortering kräver insatser och engagemang från fastighetsägaren och kunskap och motivation hos de boende. Projektets erfarenhet är att det i processen krävs omfattande stöd och praktisk handledning till fastighetsägarna och att hushållen behöver kontinuerlig och uppföljande information. En fungerande källsortering där större delen av hushållen deltar, kan innebära lägre kostnader visar några exempel från projektet.

Det kan konstateras att det idag saknas tillräckliga incitament och styrmedel för fastighetsägare och boende att införa fastighetsnära källsortering i fastigheten. Det måste löna sig att göra rätt och en viktbaserad taxa skulle därför styra i rätt riktning. Det krävs också politisk vilja och samlad enighet för att uppnå stadens mål om 60 % fastighetsnära insamling, en miljöeffektiv avfallshantering samt ökad materialåtervinning enligt de nationella miljömålen.

Datum

Datum

Underskrift av ansvarig chef

Underskrift av projektledare

Namnförtydligande

Namnförtydligande

1 Inledning

1.1 Beskrivning och syfte

Projektets syfte har varit att genom riktade insatser till boende och verksamma i utvalda fastigheter i de ingående stadsdelarna, öka kunskaperna om avfallshantering, källsortering, farligt avfall och konsumtionsfrågornas koppling till avfallsfrågorna. Kunskapen ska ha gett ökad förståelse och engagemang för betydelsen av att minska avfallsmängderna och ökat andelen källsorterat avfall, vilket därigenom skulle resultera i en ökad materialåtervinning. Projektet syftade också till att åstadkomma ett förändrat beteende bland de boende och verksamma som medverkade i projektet, vilket krävde samordning och kombination med praktiskt fungerande källsorteringslösningar. Projektet startade i november 2004 och efter en beviljad förlängning med sex månader, avslutades projektet i juni 2007.

1.2 Bakgrund och utgångsläge

Stadsdelnämnderna och f.d. renhållningsnämnden har tidigare haft ett uppdrag att öka den fastighetsnära källsorteringen i staden. Målen i stadens Avfallsplan 2006-2010 anger att minst 60 % av flerbostadshusen skall ha tillgång till fastighetsnära insamling av förpackningar och tidningar. I Stockholms miljöprogram 2002-2006 finns också stadens mål och delmål om avfall, "Miljöeffektiv avfallshantering". Texten nedan är de övergripande målen:

"Avfall och sopor är resurser på fel plats. Att hushålla med material, råvaror och energi bidrar till en ekologiskt uthållig värld. Mängden avfall per invånare ska minska. Stockholmarna ska erbjudas en väl utbyggd avfallshantering med hög kvalitet och servicegrad. Källsortering och återvinning ska uppmuntras. All avfallshantering ska vara miljöanpassad och särskilt det farliga avfallet ska sorteras ut på ett miljöriktigt sätt. Kunskapen ska öka om Stockholms totala avfallsflöde."

För att uppnå ovanstående mål och delmål, samt att följa befintlig och kommande lagstiftning, krävs såväl bättre praktiska lösningar för källsortering som ökad kunskap och motivation hos hushåll och verksamheter.

Erfarenheter från tidigare genomförda folkbildnings- och informationsprojekt visar på positiva resultat då det gäller att åstadkomma minskad miljöbelastning. Under 1999 - 2001 drev stadsdelsförvaltningarna i innerstaden det gemensamma projektet "Grönskande Levande Gårdar" med syfte att öka engagemanget för närmiljön genom gårdsutveckling. "Hållbar livsmiljö i Farsta", "Kretsloppsprojekten i Skärholmen" och "Ett hållbart och levande Hjorthagen" är andra exempel på projekt som bidragit med erfarenheter, dokumentation samt etablerat nya arbetssätt och metoder.

Tidigare erfarenheter har också visat på värdet av att låta flera aktörer samverka för att åstadkomma en förändring som långsiktigt kan bidra till minskad miljöbelastning. I kontakter mellan stadsdelsförvaltningarna, f.d. renhållningsförvaltningen och flera av stadens bostadsbolag har framkommit att målen för att skapa goda exempel för fungerande fastighetsnära källsortering överensstämmer.

2 Mål och resultat

2.1 Projekt mål och deras uppfyllelse

Mål:

Kartlägga förutsättningarna för fastighetsnära källsortering genom att identifiera hinder och möjligheter. Starta och/eller vidga en samverkan mellan boende, verksamma, fastighetsägare, förvaltare och andra aktörer för att åstadkomma olika lösningar för fastighetsnära källsortering.

Målet anses vara helt uppfyllt.

Samverkan och dialog startades tidigt för att kartlägga förutsättningarna för fastighetsnära källsortering med berörda aktörer som fackförvaltningar, Förpacknings- och tidningsinsamlingen, renhållningsentreprenörer m fl. Kontakter etablerades också med berörda myndigheter som exempelvis Arbetsmiljöverket.

För att hitta intresserade fastighetsägare och boende prövades olika typer av marknadsföring, exempelvis annonsering i lokaltidningarna under rubriken ”Stadsdelsnämnden informerar”. Information, notiser och artiklar om projektet har även funnits på stadsdelsförvaltningarnas hemsidor och samtliga nyhetsbrev från Grönskande levande gårdar och närsamhällens (GLGN). Information och kontaktuppgifter har funnits på f.d. renhållningsförvaltningens och Stockholms miljöbarometers hemsida. Exempel på projektets informationsbrev, bilaga 2.

I första hand var det fastighetsägarna själva som på eget initiativ efterfrågade projektets tjänster, vilket sedan resulterade i insatser från projektets sida. En annan väg var genom förmedling av kontakter från Agenda 21/miljösamordnare i deltagande stadsdelsförvaltningar. Genom marknadsföring av projektet och direkt kontakt med fastighetsägare vid olika evenemang, exempelvis gårdsvandringar i stadsdelarna (Grönskande gårdar och närsamhällena, GLGN), etablerades kontakter som ledde vidare till samarbete. Ett mindre antal kontakter förmedlades även genom informationsutbytet med f.d. renhållningsförvaltningens projekt ”Fastighetsnära insamling – Rådgivning till fastighetsägare”.

Projektets insatser har omfattat 77 fastigheter med 4 300 hushåll. Det har varit bostadsrättsföreningar, kommunala bostadsbolag och privata fastighetsägare. Bostadsrättsföreningar har utgjort ca 70 % av dessa fastigheter. I åtta fastigheter resulterade det första besöket och mötet inte till fortsatt samarbete för projektets del. En sammanställning finns i bilaga 3.

Samarbete har skett med 23 kommunala verksamheter, främst förskolor, skolor och äldreboenden inom Stockholms stad för att bistå med information, rådgivning och praktisk hjälp kring verksamheternas källsortering och avfallshantering. Exempel på insatser: stöd och handledning med dimensionering och inredning i soprum, informationsmaterial och källsorteringsaffischer samt utbildning av personal och barn i förekommande fall. Projektets informationsinsatser i dessa verksamheter beräknas ha nått omkring 1 200 personer. En sammanställning finns i bilaga 4.

Mål:

Utveckla metoder och verktyg för en fungerande källsortering genom att initiera aktiviteter för fastighetsnära källsortering, medverka vid utvecklingen av handlingsplaner, utveckla informationsmaterial och framställa en exempelsamling.

Målet anses vara helt uppfyllt:

För att nå resultat och få igång källsortering i fastigheterna har projektet haft ett nära samarbete med fastighetsägare och berörda aktörer. Projektet haft omfattande samarbete med omkring 35 fastigheter. Arbetet har inneburit att utveckla metoder och verktyg för en fungerande källsortering som exempelvis målgruppsanpassade informationskampanjer till boende, men också rådgivning, stöd och praktisk handledning till fastighetsägarna. I dessa fastigheter hade vid projektavslut ca 80 % av hushållen tillgång till en fungerande källsortering, att jämföras med ingen eller ej fungerande källsortering vid projektstart. Resterande 20 % av dessa hushåll hade mycket nära till en återvinningsstation och informationen inriktades därför på att få de boende att använda den.

En effektiv och fungerande metod har varit affischkampanjer som genomförts i fastigheternas trapphus och hissar. Affischerna har bytts ut varje vecka och ersatts med ny information och aktiviteten har oftast omfattat en period om fem veckor. De boende har på ett lättillgängligt sätt fått information om olika typer av avfall, varför det är viktigt att källsortera och vad som sedan händer med materialet. Generellt sett har informationen också i hög grad fokuserat på farligt avfall och elavfall, varför det är viktigt att sortera ut och var det kan lämnas, exempelvis närmaste miljöstation, mobila miljöstationen eller återvinningscentral. Projektet har även deltagit med information vid föreningsstämmor, städdagar och liknande aktiviteter.

Projektet har producerat informationsmaterial och trycksaker och en exempelsamling. Källsorteringsaffischer i A3-format med fotografier i färg för alla avfallsfraktioner har också producerats. Det har varit mycket viktiga verktyg i projektets arbete med information i fastigheterna. I förekommande fall har materialet anpassats för den specifika fastigheten, t ex affischer med kompletterande information om öppettider till återvinningscentral eller turlista till mobila miljöstationen och återvinningsbåten. Projektets informationsmaterial finns som bilaga och kan laddas ner från projektets hemsida www.stockholm.se/avfall/sorteramera.

Efter avslutat samarbete har fastighetsägarna fått ett slutdokument med checklistor och goda råd för en fortsatt fungerande källsortering och avfallshantering och en sammanställning över projektets insatser i fastigheten.

Mål:

Ge information till boende och verksamma om avfallshantering, källsortering, farligt avfall och konsumtionsfrågornas koppling till avfallsfrågorna genom dörrknackning med riktad information till boende och verksamma och genom informations- och inspirationsseminarier i samverkan med berörda aktörer från f.d. renhållningsförvaltningen, konsumentförvaltningen och bostadsbolagen/fastighetsägarna.

Målet anses vara helt uppfyllt:

I nio av projektets fastigheter lämnades riktad information till boende genom informatörer som knackade dörr hos omkring 1 000 hushåll. Inför uppdraget rekryterades åtta informatörer

som hyrdes in vid behov. Informatörerna fick utbildning och träning i projektets regi, för att på ett korrekt och representativt sätt kunna informera och besvara medborgarnas frågor om källsortering, återvinning och Stockholms stads avfallshantering. Omkring 600 av ovanstående hushåll besöktes av informatörerna och genomsnittlig besökstid per hushåll var ca 11 minuter. En sammanställning finns i bilaga 5.

Projektet har medverkat vid ett flertal seminarier med information om källsortering i samverkan med exempelvis konsumentförvaltningen, miljöförvaltningen och f.d. renhållningsförvaltningen. Projektet genomförde även ett slutseminarium, se nedan.

Mål:

Bedriva erfarenhetsutbyte och medverka till en kunskapsspridning om fastighetsnära källsortering exempelvis genom studiebesök och utställningar.

Målet anses vara helt uppfyllt:

Eftersom tidigare undersökningar visat på ett svagt förtroende hos medborgarna för hur källsorterat material tas tillvara efter insamlingen, bedömde projektet det vara viktigt med kunskapsspridning kring källsortering och återvinning. Vid ett stort antal tillfällen har projektet deltagit med informationsinsatser och aktiviteter vid olika evenemang, oftast anordnade genom stadsdelsförvaltningarna och riktade till medborgarna. Som exempel på projektets aktiviteter kan nämnas utställningar om källsortering, återvinning och stadens avfallshantering, sopkasttävlingar och frågesport. Totalt beräknas omkring 5 200 personer därigenom ha nåtts av information. En sammanställning över dessa aktiviteter finns i bilaga 6.

Projektet har genom ett 40-tal studiebesök vid olika anläggningar samt intervjuer av personer verksamma inom avfalls- och återvinningsbranschen medverkat till erfarenhetsutbyte och kunskapsspridning. En sammanställning finns i bilaga 7.

Under våren 2007 valde projektet att lägga betydande resurser på att producera en hemsida som en fristående site på Stockholms stads hemsida: www.stockholm.se/avfall/sorteramera. Att på Internet kunna hitta samlad information om källsortering ansågs vara av stor betydelse för att resultaten skulle finnas lättillgängliga för medborgarna, samt även kunna nyttjas av stadens egna verksamheter. För att marknadsföra hemsidan producerades även tre humoristiska kortfilmer om källsortering riktade till medborgare inom Stockholms stad.

Ett uppskattat och välbesökt slutseminarium anordnades under maj 2007 i Polstjärnan konferens. Inbjudan gick ut till fastighetsägare i staden, aktörer inom avfallsområdet, myndigheter, andra kommuner och internt inom Stockholms stad. Vid seminariet, som hade 87 deltagare, presenterades projektets arbete och resultat och den nya hemsidan visades. Seminariiprogram, se bilaga 8.

2.2 Projektets resultat i relation till målen i Stockholms miljöprogram

Resultatet från projektets insatser får anses ha bidragit till att uppfylla mål 5, ”Miljöeffektiv avfallshantering” och dess delmål i Stockholms miljöprogram 2002-2006 enligt följande:

Delmål 5.1, Sortering av farligt avfall

”Hushåll och verksamheter ska erbjudas goda möjligheter att sortera ut farligt avfall. Bra information och lättillgängliga insamlingssystem är grunden för en god utsortering av farligt avfall.”

Utvecklingen går åt rätt håll med en ökad insamling från hushållen med 23 % mellan åren 2004-2006 enligt miljöprogrammets redovisning.

Projektet valde tidigt att lägga stor vikt vid farligt avfall och elavfall vid utformningen av information till boende och fastighetsägare. De boende har fått kunskap om vikten av att sortera ut det farliga avfallet och elavfallet, var det kan lämnas och vad som händer sen. Här kan nämnas att i projektets fastigheter ses en ökning av andelen hushåll som sorterar ut allt eller nästan allt farligt avfall från 66 % till 79 %. Resultatet kan jämföras med redovisningen i miljöprogrammet som anger att 61 % sorterade ut sitt farliga avfall år 2004 och 70 % år 2006. Det visade sig också att de som tidigare gjorde sig av med det farliga avfallet på ett oönskat sätt minskade avsevärt efter projektets insatser. Det får därmed anses att projektet i bidragit till att delvis uppfylla delmålet.

Delmål 5.2 Tillämpa avfallshierarkin

”EU:s avfallshierarki ska tillämpas för en miljöanpassad avfallshantering. Hierarkin ska styra behandlingsmetoderna för avfallet. Det primära målet är att minska den totala mängden avfall. Möjligheterna att styra den mängd avfall som produceras i samhället är begränsad. Staden kan åtminstone minska avfallsmängden i den egna verksamheten, verka för återbruk och sprida information.”

Den totala mängden insamlat avfall per person i Stockholm har ökat från 554 kg/person år 2004 till 586 kg/person år 2006, d v s en ökning med 6 % under projekttiden. Även hushållsavfall som gick till förbränning i Högdalen ökade med 4 % från 226 000 ton år 2004 till 235 000 ton år 2006.

I projektets fastigheter har mängden källsorterat avfall ökat, vilket resulterat i ökad materialåtervinning. Den del hushållsavfallet som tidigare gick till förbränning från dessa fastigheter förväntas därmed ha minskat. De ökande avfallsmängderna får antas vara ett resultat av ökad konsumtion och även om projektet tillämpat EU:s avfallshierarki i informationen till boende och fastighetsägare, har möjligheten att påverka utvecklingen varit starkt begränsad.

Delmål 5.3, System för källsortering och hämtning

”System för effektivare källsortering och hämtning inklusive organiskt avfall ska skapas inom staden. Återanvändning av material som råmaterial för nya produkter och tjänster innebär en ökad resurshushållning. Energiåtgång och miljöpåverkan minskar jämfört med produkter från nya råvaror. Sortering av avfall minskar avfallshanteringens negativa miljöeffekter.”

Enligt miljöprogrammets redovisning har mängden källsorterade förpackningar som samlats in från stadens återvinningsstationer ökat med 8 % , från 70 800 ton år 2004 till 76 400 ton år 2006. Ökande mängder ställer naturligtvis krav på insamlingsystemen och att stimulera införande av fastighetsnära insamling skulle förbättra servicenivån för hushållen. Att öka kunskapen och motivationen samt göra det enklare för medborgarna att lämna sitt källsorterade avfall är viktigt för måluppfyllelse. Projektets insatser får anses ha bidragit till delmålet uppfyllelse.

Resultat i relation till växthusgasprogrammet:

Projektets insatser får anses att till viss del bidragit till att uppfylla målen. Den ökade utsorteringen i fastigheterna efter projektets insatser innebar en miljömässig vinst. JTI – Institutet för jordbruks- och miljöteknik fick i uppdrag att beräkna miljöpåverkan av fastighetsnära insamling av hushållens förpackningsavfall, tidningar och returpapper genom en miljösystemanalys för 3 112 personer. Studien baserades på uppgifter och resultat från den undersökning som projektet genomfört i 17 fastigheter (USK).

Studien visade på minskade utsläpp av växthusgaser med ca 6 kg per person och omräknat till hela projektet skulle det motsvara 33 ton per år. För hela Stockholm skulle det motsvara 4 673 ton per år eller drygt 1 000 stockholmares årliga utsläpp av koldioxid.

Omräknat till oljeekvivalenter motsvarade resultatet i fastigheterna 6 889 liter olja vilket omräknat till hela Stockholm skulle motsvara 1 731 kubikmeter olja, eller förbrukningen för uppvärmning av omkring 600 villor med oljeeldning. För mer detaljerade uppgifter kring studien och resultatet hänvisas till rapporten ”Miljöpåverkan från fastighetsnära sortering av förpackningar och tidningar”, bilaga 9.

2.3 Projektets pådrivande roll

Projektet har haft små möjligheter att driva på utvecklingen när det gäller att öka den fastighetsnära insamlingen. Däremot har eventuellt en indirekt påverkan skett genom de fastighetsägare och andra aktörer inom avfallsområdet som projektet samverkat med.

2.4 Tekniska lösningar

Ej tillämpligt

2.5 Attityd- och beteendeförändringar

För att mäta resultatet av projektets insatser i form av attityd- och beteendeförändringar hos de boende, genomfördes för- och efterstudier i utvalda fastigheter. Enkäter delades ut till alla boende som fick besvara 26 frågor, samt lämna synpunkter om avfallshanteringen i den egna fastigheten, men även generellt. Förstudier genomfördes i 23 projektfastigheter före projektets insatser, omfattande 2 338 hushåll och med en svarsfrekvens på 67 %. Efter projektets insatser genomfördes efterstudier i 17 fastigheter, omfattande 1 721 hushåll och med en svarsfrekvens på 59 %. En sammanställning finns i bilaga 10.

Utrednings- och statistikkontoret (USK) i Stockholms stad, anlätades för dataläggning och resultatredovisning av de genomförda undersökningarna i fastigheterna. I rapporten konstaterades att utsorteringen ökade i så gott som samtliga 17 fastigheter efter projektets insatser.

En klar förbättring kunde ses för farligt avfall och elavfall. Ett glädjande resultat med tanke på att projektet valde att i hög grad fokusera informationen på farligt avfall och elavfall.

Inte helt oväntat visade det sig rent generellt att den äldsta åldersgruppen var bäst och den yngsta sämst på att sortera sitt avfall, vilket gällde alla avfallslag och både i för- och efterstudien. Dessutom upplevde de yngre i motsats till de äldre att det var besvärligt att lämna material till återvinning.

De resultat som framkom genom undersökningen kan tillskrivas både projektets informationsinsatser och förbättrade möjligheter att källsortera i eller nära sin fastighet. För mer detaljerad information om undersökningen, ingående fastigheter och resultat, hänvisas till rapporten, bilaga 11 och enkäten till de boende, bilaga 12.

2.6 Ej uppnådda mål

Ej tillämpligt

3 Projektekonomi

3.1 Bidrag och kostnader

Tabell A

Beviljat bidrag i kr (avser Miljömiljarden)	Utnyttjat bidrag i kr (avser Miljömiljarden)	Total kostnad i kr (inkl. annan finansiering)
	7200000	6714000

Kommentarer till tabellen:

Konsultkostnader i projektet har uppgått till 611 000 kr omfattande 1 623 timmar

Tabell B

Post	Utnyttjat bidrag i kr (avser Miljömiljarden)					
	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Projektledare och tre medarbetare	26257	1723000	1919000	1159000		
Informatörer (tillfälligt inhyrd personal)			218000	26000		
Materialkostnad (informationsmtrl m.m)		125000	74000	548000		
OH-kostnader		103000	26000	42000		
Lokalhyra		118000	128000	83000		
Förstudie och efterstudie (USK)		10000	18000	40000		
Övrigt (kompetensutv, studiebesök m.m.)		66000	191000	71000		
Summa	26257	2145000	2574000	1969000		

3.2 Besparingspotential

Ej tillämpligt

3.3 Löpande kostnader

Ej tillämpligt

4 Arbetsätt

4.1 Projektorganisation

Styrgrupp:

Karin Söderling, Älvsjö SDF
Thomas Levin, Kungsholmens SDF
Anita Tärnström, f.d. renhållningsförvaltningen
Ulf Adaktusson, SLK (ersatte Gunilla Eitrem, 2007)
Carina Arenander, adjungerad

Projektledning:

Carina Arenander, projektledare 100%

Projektgrupp:

Carina Arenander, projektledare 100%
Kristina Segerström, projektmedarbetare 100%
Kjerstin Sätterström, projektmedarbetare 100%
Yvonne Andersson, projektmedarbetare 100%, (slutat sin anställning 2007-03-31)

8 informatörer, 1 007 timmar (inhyrd personal)

Arbetsgrupp: (arbetar med projektet inom befintlig tjänst)

Anita Parsby, Enskede - Årsta SDF, 5%
Maria Carlsson, Hägerstens SDF, 5%
Karin Fant, Hässelby – Vällingby SDF, 5%
Lisa Enarsson, Ira Lagercrantz fr o m 2006, Kungsholmens SDF, 5%
Liselotte van den Tempel, Norrmalms SDF, 5%
Rose-Marie Lithén, Skarpnäck SDF, 5%
Paola Ponzio, Älvsjö SDF, 5%
Virginia Kustvall Larsson, Östermalms SDF, 5%
Mats Lindqvist, Farsta SDF, 5%
Petra Thunell, Katarina Sofia SDF, 5%

Referensgrupp: (rådgivande, extra resurs)

Helene Personne, f.d. renhållningsförvaltningen
Lovisa Wassbäck, f.d. renhållningsförvaltningen
Amanda Bergvall, f.d. renhållningsförvaltningen
Lotta Hansson, Konsumentförvaltningen
Nicklas Johansson, Miljöförvaltningen
Carin Stenberg, Stadsbyggnadskontoret
Lennart Klaesson, Gatu- och Fastighetskontoret
Ulla Krohn, Förpacknings- och tidningsinsamlingen

4.2 Samarbete mellan aktörer

Projektet beviljades medel från Miljömiljarden enligt kommunstyrelsebeslut 2004-10-06 med ett villkor om nära samarbete med f.d. renhållningsförvaltningens projekt "nr 55, Fastighetsnära insamling - Rådgivning till fastighetsägare". Ett antal möten har under

projektiden hållits för informationsutbyte mellan projekten och en gemensam samverkansdag genomfördes i maj 2005. Vid detta tillfälle deltog även andra miljömiljardsprojekt med anknytning till avfallsområdet i Glashuset, Hammarby Sjöstad. Övriga deltagare var Stockholm stads Miljöcentrum för företag, Förpacknings- och tidningsinsamlingen och Överjärva gård.

Dialog och samarbete har skett med stadsdelsförvaltningar, konsumentförvaltningen, miljöförvaltningen och statsbyggnadskontoret och kommunala bostadsbolag. Förutom fastighetsägare har projektet haft externa kontakter med Förpacknings- och tidningsinsamlingen, entreprenörer, myndigheter och branschorganisationer.

4.3 Kvalitetssäkring

Projektet har kontinuerligt lämnat tertial- och årsrapporter till Miljömiljarden (statsledningskontorets infrastrukturavdelning) och till berörda stadsdelsförvaltningar. En mer utförlig statusrapport har också lämnats vid varje rapporteringstillfälle.

4.4 Kunskapsspridning

Hemsidor och webbadresser:

- Projekt Sortera Mera!

<http://www.stockholm.se/avfall/sorteramera>

- Miljömiljarden, kort information om projektet:

http://portal.miljomiljarden.se/wf_miljomiljarden/home/ext_projects_view.asp?projectid=73

- Trafikkontoret, avdelningen för Avfall, ett flertal länkar till projektets hemsida:

<http://www.stockholm.se/avfall>

- Miljöbarometern, Stockholms Miljöprogram 2002-2006, Miljöeffektiv avfallshantering, artiklar och länkar:

<http://www.miljobarometern.stockholm.se/main.asp?mp=MP&mo=5>

- Miljöbarometern, Samverkan för hållbar utveckling, Goda exempel:

<http://www.miljobarometern.stockholm.se/article.asp?mp=HU&ar=678>

- Miljöhandboken, Kalendarium, Det är lätt att sortera rätt, Ingenting försvinner – allt kommer igen: presentation från seminarium 2006-04-19 (pdf).

<http://www.miljobarometern.stockholm.se/article.asp?mp=SE&ar=611>

- Grönskande levande gårdar och närsamhällen, reportage ”Enkel och ekonomisk källsortering”, nyhetsbrev nr 3, september 2006 (pdf)

<http://www.stockholm.se/Extern/Templates/Page.aspx?id=90855>

- Deltagande stadsdelsförvaltningars hemsidor

- Bostadsrättsföreningars egna hemsidor t ex HSB:s Brf Morkullan och HSB Brf Hammarby Strand Nr 687

Reportage, tidningsartiklar och nyhetsbrev m.m:

- Trafikkontoret, avdelningen för Avfall, notis om projektet i "Dina sopor" 2005

- Grönskande levande gårdar och närsamhällen, artiklar och reportage i Nyhetsbrev nr 1-3, 2005 och nr 1-3, 2006

- Katarina-Sofia stadsdelsnämnd informerar, artikel om Sortera Mera!

- Tidningen Recycling 05/2006, artikel ”Debatt och nyheter på Återvinningsdagarna 2006”

- Lokaltidningarna Mitt i Vasastan och Mitt i Kungsholmen, 2006-05-16, artiklar "Fulla sopstationer förpestar vardagen"
- DN, Stockholm, 2006-11-24, artikel "Unga fastnar i skuldfälla", bild från utställningen vid VÄLJ SJÄLV-konsumentdagar, Skarpnäcks kulturhus
- Tidningen Lönsam Återvinning, Återvinningsindustrierna, april 2007, reportage "Full källsortering en modern sophanteringslösning", HSB:s Brf Morkullan, Norrmalm
- Lokaltidningen Mitt i Vasastan, 2006-12-05, reportage och förstasidesnyhet "Förening grävde ne sina sopor", HSB:s Brf Morkullan
- Lokaltidningen Mitt i Södermalm, 2006-12-19, reportage och förstasidesnyhet "Nyinflyttade lär sig sopsortering", kvarteret Maltet, Hammarby Sjöstad
- Goda grannar, artikel i Svenska Bostäders tidning för hyresgäster, april 2007
- A Nyquist, S Åkerberg, (2006) Intervju och medverkan i uppsatsen "Effektiv samhällskommunikation - ett medel att förmå kommuninnevånare att fortsätta, samt öka sin sortering av hushållsavfall", Södertörns högskola, Institutionen för ekonomi och företagande

Utställningar, informationsmöten och övriga insatser:

- Utställning och information, Stockholms Miljödagar, "Öppet hus" oktober 2005, Tekniska nämndhuset
- VÄLJ SJÄLV-konsumentdagar i Skarpnäcks kulturhus, november 2005 och november 2006
- Samverkansmöten med interna och externa aktörer med anknytning till avfallsområdet
- Informationsmöten för boende/fastighetsägare
- Tokyo TV (programmet har omkring 8 miljoner tittare), medverkan i TV-intervju samt reportage i källsorteringsrum, återvinningsstation samt mobila miljöstationen, oktober 2005
- Presentation vid Projekt Stockholms Miljöhandboks seminarium "Det är lätt - att sortera rätt", 2006-04-19, Polstjärnan konferens
- Utställningar, sopkasttävlingar, frågesport och aktiviteter vid seminarier och öppna möten
- Utställning hotell Rival, "Återvinningsdagarna 2006", april 2006
- Text- och bildmaterial till avsnitt om sopor i "Stockholms miljöhandbok - följ den gröna tråden", 2006
- Genomfört studiebesök och intervjuer vid ett 40-tal anläggningar inom avfallsområdet, bilaga 7.

Producerade trycksaker och övrigt informationsmaterial:

- En omfattande bildbank har byggts upp med fotografier från bl. a studiebesök och besökta fastigheters soprum m.m.
- Presentationsmaterial som t ex PowerPoint, OH och besöksmappar för presentation, information/rådgivning till boende/verksamma
- Specifikt informationsmaterial till fastighetsägare och boende
- Producerat projektspecifikt informationsmaterial och trycksaker
- Producerat tre kortfilmer om källsortering med tema humor, "Kretsloppet"

Övrigt:

- Lämnat synpunkter vid framtagandet av ny Renhållningsordning och avfallsplan, i Stockholms stad
- Lämnat synpunkter till skriften "Projektera och bygg för god avfallshantering - Stockholms stads riktlinjer"
- Stockholms Miljöprogram, Mål 5, Miljöeffektiv avfallshantering, medverkat i arbetsgrupp och lämnat synpunkter för revidering av målet (under år 2005)
- Projekt Stockholms Miljöhandbok, medverkat med förslag till text och bilder till avsnitt om sopor och återvinning

5 Erfarenheter

5.1 Samlade erfarenheter och slutsatser

Att införa och få igång en fungerande källsortering är helt beroende av två faktorer:

1. Fastighetsägarens förändringsbenägenhet och vilja att investera i nya lösningar
2. Hushållens motivation och delaktighet i källsorteringen

Att införa fastighetsnära insamling innebär alltid en förändring i fastighetens soprum. Dessa förändringar kan vara större eller mindre och varierar kraftigt utifrån fastighetens förutsättningar när det gäller utrymmen och hämtvägar för avfallet. Större ombyggnationer kan krävas, vilket kan innebära större investeringar för fastighetsägaren. En förändring kräver oftast ett helhetsgrepp och att hela avfallshanteringen i fastigheten ses över när det gäller dimensionering och översyn av befintliga utrymmen. Ibland kan det räcka med omdisponering och en mindre renovering av ett redan befintligt utrymme.

Nyckeln till en fungerande källsortering är alltid hushållen i fastigheten. De boende måste ha viljan och motivationen att källsortera och se till att lämna materialet på rätt plats. Att höja standarden i källsorteringsrummen genom att ha det rent och snyggt är viktigt. Det behöver vara så ljust som möjligt och tydliga källsorteringsaffischer måste finnas. Att tömning och städning fungerar, är helt nödvändigt. Ett stökigt och smutsigt källsorteringsrum leder snabbt till att motivationen sjunker och till slut fungerar det inte alls. För att få det att fungera krävs att någon med stort engagemang tar ansvar för källsorteringsutrymmet och det kan vara fastighetsskötare eller boende. Det är av största vikt att ordningen består och att de boende, och i synnerhet nyinflyttade, kontinuerligt informeras om källsortering och avfallshantering och gärna med återkoppling om uppnådda resultat.

En fungerande källsortering där en större del av hushållen i fastigheten deltar, kan innebära minskade kostnader för avfallshanteringen. Att få hämtning av källsorterat material innebär visserligen en kostnad för fastighetsägaren, men genom att den återstående delen av hushållssoporna minskar kan kostnaden bli lägre. I projektets fastigheter finns några exempel där det varit ekonomiskt lönsamt att införa fastighetsnära källsortering och förändra hela avfallshanteringen. Det som verkligen skulle motivera och göra det lönsamt att införa källsortering är en viktbaserad avfallstaxa. Det ska löna sig att göra rätt och en sådan taxa skulle styra i rätt riktning, i motsats till den nuvarande volymbaserade taxan.

Vidare kan konstateras att det oftast är en lång process att införa fastighetsnära källsortering från beslut till installation av en fungerande lösning. Projektiden har i det perspektivet varit för kort och det har därför varit svårt att kunna följa upp hur insatserna påverkat på längre sikt. Projektets erfarenhet är att det krävs omfattande information, stöd och praktisk handledning för att få det att fungera. Att som fastighetsägare lätt kunna hitta samlad information och exempel på sådana processer, från idé till genomförande, är därför viktigt.

Ett statligt stöd för investeringar i källsorteringslösningar infördes under perioden 1 januari, 2005 till 31 december, 2006. Fastighetsägarna i projektets fastigheter informerades om möjligheten att söka stödet, men intresset var ganska svalt. Troliga orsaker kan vara att reglerna kring ansökan bedömdes vara för krångliga och att stödets storlek inte uppfattades som tillräckligt. Det kan också konstateras att incitamenten för fastighetsägarna att införa

fastighetsnära insamling idag är för få. För att stimulera och öka införandet krävs långsiktiga mål och politiskt enighet, samverkan mellan olika aktörer och införande av nya styrmedel. Osäkerhet kring eventuella framtida krav och lagstiftning gör också fastighetsägarna mindre benägna att investera i källsorteringslösningar. I nuläget är det helt och hållet upp till fastighetsägarens och de boendes goda vilja och omsorg om miljön.

Projektet kom igång med arbetet under våren 2005 efter en trög inledning som berodde på ett antal interna och externa faktorer. Svårigheter att hitta fungerande former för samverkan och gränsdragning mellan f.d. renhållningsförvaltningens projekt "Fastighetsnära insamling - Rådgivning till fastighetsägare" var en orsak. Det hade varit önskvärt att kunna nyttja redan upparbetade nätverk och informationskanaler för att snabbare nå ut till intresserade fastighetsägare.

En försvårande extern faktor var att fastighetsägarnas branschorganisation i början av 2005 gick ut och direkt avrådde sina medlemmar från att införa fastighetsnära insamling, främst med hänvisning till ansvarsfrågan och de samråd som pågick mellan Stockholms stad och Förpacknings- och tidningsinsamlingen. En samtidig annonsering i dagspress från projektets sida bedömdes därför inte vara en framkomlig väg och dessutom alltför kostsam. Ytterligare en försvårande omständighet var att Arbetsmiljöverket skärpte arbetsmiljökraven och förordade maskinell hämtning av de tyngsta avfallsfraktionerna.

5.2 Framgångsfaktorer

Projektet har varit uppskattat och efterfrågat hos stadens fastighetsägare. Positiva erfarenheter har bidragit till spridningseffekter och en fortsatt ökad efterfrågan på projektets tjänster.

Metoder som fungerat bra har varit muntlig information till de boende samt de genomförda affischkampanjerna i hissar, trapphus och andra allmänna utrymmen i fastigheterna. Projektets källsorteringsaffischer har varit viktiga verktyg för att skapa ordning och för att få igång en fungerande sortering i källsorteringsrummen. Att delta med aktiviteter och information vid gemensamma föreningsstämmor, städdagar och liknande har också varit ett bra sätt att kommunicera med de boende. Projektet har bedrivit ett nära samarbete och med uthållighet stöttat fastighetsägarna med information, rådgivning och praktisk handledning.

Arbetet i projektet har också inspirerats av erfarenhetsutbytet med andra kommuner där det ofta bedrivs en framsynt och innovativ avfallshantering. Det krävs en samlad enighet kring avfallsfrågor för att nå en långsiktig, effektiv och miljöanpassad avfallshantering.

Tidigare undersökningar, bl a "Medborgarenkät 2004" i Stockholms stad, har visat att medborgarnas förtroende för hur materialet hanteras och återvinns efter insamling är ganska svagt. Projektet har därför ansett det vara mycket viktigt att i informationsmaterialet visa hela "återvinningskedjan", i text och bild för de olika avfallsfraktionerna, för att stärka medborgarnas förtroende och öka motivationen till att källsortera. Det finns ett stort informationsbehov att fylla hos medborgarna kring frågor om källsortering och återvinning.

Projektet har till viss del fått medvind av den senaste tidens intensiva fokusering på klimatfrågan. Att källsortering av sopor bidrar till en minskning av koldioxidutsläppen och resursslöseriet, har ofta nämnts i media.

5.3 Förvaltning av det genomförda projektet

När projektet inleddes fanns en tydlig politisk vilja och ett uppdrag hos stadsdelsnämnderna och f.d. renhållningsnämnden att öka den fastighetsnära insamlingen i staden.

Förutsättningarna för en framtida förvaltning av projektets resultat och erfarenheter förändrades under projekttiden i samband med den nya politiska inriktningen i staden under hösten 2006. Det medförde exempelvis en avveckling av Agenda 21-funktionerna i de ingående stadsdelsförvaltningarna, vilka i praktiken utgjorde projektets uppdragsgivare. Den lokala förankringen av projektets resultat och erfarenheter i stadsdelsförvaltningarna omintetgjordes därmed. Resultat och erfarenheter finns nu samlade på projektets hemsida.

5.4 Projektdokumentation och styrning

Projektets insatser och arbete har kontinuerligt dokumenterats genom ett flertal interna processdokument. Uppnådda resultat har följts upp mot tids- och aktivitetsplan och ekonomisk uppföljning har skett varje månad. Regelbundna möten för avstämning och rapportering har hållits med projektets styrgrupp och arbetsgrupp.

5.5 Följdåtgärder

Ej tillämpligt

5.6 Projektets replikerbarhet

Projektets insatser visade sig vara mycket uppskattade och efterfrågade av fastighetsägare och boende. Det finns ett uttalat behov av samlad information, rådgivning och framförallt den praktiska handledning som projektet bidragit med. Som en viktig del i arbetet med att uppfylla målen i Stockholms miljöprogram och Avfallsplan 2006-2010 bör dock en sådan verksamhet bedrivas inom den nämnd som handhar avfallsfrågorna i staden. Det skulle underlätta både för stadens medborgare och fastighetsägare om informationen och kompetensen kring frågor om källsortering och införande av fastighetsnära insamling fanns samlade hos f.d. renhållningsförvaltningen, nuvarande Trafikkontoret, avdelningen för Avfall.

6 Kontaktuppgifter

Karin Söderling, Älvsjö stadsdelsförvaltning
Tfn. 08-508 21 083, 076-12 21 083

7 Bilagor

Bilaga 1, Sammanfattat omdöme

Bilaga 2, Informationsbrev, (Word)

Bilaga 3, Projektfastigheter, (Excel)

Bilaga 4, Interna verksamheter, (Excel)

Bilaga 5, Information genom dörrknack, (Excel)

Bilaga 6, Övriga informationsinsatser och aktiviteter, (Excel)

Bilaga 7, Genomförda studiebesök, m.m. (Excel)

Bilaga 8, Program, slutseminarium, 2007-05-08, (Pdf)

Bilaga 9, Baky Andras, "Miljöpåverkan från fastighetsnära sortering av förpackningar och papper." JTI - Institutet för jordbruks- och miljöteknik, Uppsala, 2007 (Pdf)

Bilaga 10, För- och efterstudier i projektfastigheterna, (Excel)

Bilaga 11, "Källsortering för återvinning i 17 fastigheter i Stockholm". Resultat av för- och efterstudier i fastigheterna, enkäter till boende. Utrednings- och statistikkontoret i Stockholms stad, 2007 (Pdf)

Bilaga 12, "Några frågor om sopsortering", enkät till boende

Projektets trycksaker och övrigt informationsmaterial:

"Att källsortera är enkelt!" med tillhörande sorteringsanvisning "Så här sorterar du", (Pdf)

"Fungerande källsortering i flerbostadshus" (Pdf)

"Källsortering i verksamheter inom Stockholms stad - en praktisk handledning" (Pdf)

Källsorteringsaffischer 12 st: "Elavfall, Farligt avfall, Metallförpackningar, Hårda plastförpackningar, Kartongförpackningar, Tidningar & returpapper, Färgade glasförpackningar, Ofärgade glasförpackningar, Grovavfall, Mindre grovavfall, Hushållsavfall, Kompost" (Pdf)

3 st kortfilmer om källsortering, "Kretsloppet", (DVD)

Exempel på affischkampanjer till trapphus och hissar (Pdf)

"Källsorteringslösningar", bildspel (Power Point-presentation)

"Sopor - avfall och resurser", bildspel (Power Point-presentation)

Bilaga 1 – Sammanfattat omdöme

Nr	Påstående	Instämmer				
		Inte alls	I viss mån	Ganska mycket	Helt	Vet ej
1	De uppnådda resultaten överensstämmer med de tidigare angivna målen.	☐	☐	☐	☒	☐
2	Det genomförda projektet medför en positiv påverkan på miljön.	☐	☐	☒	☐	☐
3	Projektet bidrar till utvecklingen av ny teknik (t ex genom användningen av sådan teknik).	☐	☒	☐	☐	☐
4	Projektet har lett till attityd- och/eller beteendeförändringar.	☐	☐	☐	☒	☐
5	Projektet medför minskade kostnader (för drift och underhåll, t. ex. i form av energikostnader).	☐	☒	☐	☐	☐
6	Samarbetet med andra aktörer inom och utom staden har fungerat väl.	☐	☒	☐	☐	☐
7	Projektresultaten kommer till användning inom förvaltningen/bolaget, eller inom andra förvaltningar/bolag.	☐	☒	☐	☐	☐
8	Projektet är så bra att det bör upprepas (inte nödvändigtvis i samma förvaltning/bolag).	☐	☐	☒	☐	☐